

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 30 oktober 2007

Mål nr

Ö 918-06

PARTER

1. If Skadeförsäkring AB, 516401-8102
106 80 Stockholm

Ombud: Försäkringsjurist PR

2. Zurich Insurance Ireland Limited
Filial Sverige, 516403-8266
Box 5069
102 42 Stockholm

Ombud: Advokat PGJ

SAKEN

Skadestånd

BESLUT OM HÄNSKJUTANDE ENLIGT 56 KAP. 13 § RÄTTEGÅNGSBALKEN

Stockholms tingsrätts beslut den 1 mars 2006 i mål T 31065-04

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att Zurich Insurance Ireland Ltd – med beaktande av att AB 92 gällde mellan beställaren Bostadsrättsföreningen Alriksgårdarna och generalentreprenören NCC – inte är skyldigt att enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) ersätta If Skadeförsäkring AB för skada som underentreprenören Infjärdens Värme AB genom vårdslöshet orsakat på föreningens fastighet i samband med stamreovering i fastigheten.

BAKGRUND

Vid reovering av stammar för vatten i Bostadsrättsföreningen Alriksgårdarnas fastighet anlidade föreningen NCC som generalentreprenör. Mellan föreningen och NCC gällde standardkontraktet AB 92. NCC anlidade i sin tur Infjärdens Värme AB, IVAB, som underentreprenör för VVS-arbeten. Även mellan NCC och IVAB gällde AB 92. En av IVAB nyinstallerad koppling mot en ballofixventil släppte i ett badrum. Stora mängder vatten strömmade ut och orsakade skador i fastigheten, alltså huvudsakligen på annan egendom än den som utgjorde entreprenaden.

Föreningen hade en fastighetsförsäkring hos If Skadeförsäkring AB, som har ersatt föreningen för uppkomna skador och övertagit föreningens rätt att kräva ersättning av den som orsakat skadorna. IVAB hade vid det aktuella tillfället en försäkring hos Försäkringsbolaget Zürich. Zurich Insurance Ireland Ltd har accepterat att ikläda sig det ansvar som IVAB kan ha för uppkomna skador.

If har i ansökan om stämning på Zurich yrkat att Zurich förpliktas att till If betala 250 000 kr jämte ränta. Till grund för käromålet har If anfört att skadorna orsakats av IVAB genom vårdslöshet bestående i att kopplingen monterats felaktigt; vårdslösheten skall dock inte anses som grov.

Zurich har bestritt käromålet och som grunder åberopat att IVAB inte har något kontraktuellt ansvar mot föreningen samt att föreningen, genom att införa AB 92 i avtalet, har av sagt sig rätten att kräva IVAB enligt utomkontraktuella regler. Enligt Zurich har föreningen inte heller lidit någon skada, eftersom föreningen kunnat få ersättning av sin medkontrahent NCC.

Parterna har förklarat att de är ense om att IVAB förfarit oaktsamt vid utförandet av entreprenaden.

Genom beslut den 1 mars 2006 har tingsrätten, med stöd av 56 kap. 13 § rättegångsbalken, till Högsta domstolen hänskjutit frågan om möjligheterna för en skadelidande fastighetsägare att utkräva ersättning av en skadevallande underentreprenör som utfört arbetet åt fastighetsägarens medkontrahent.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd beträffande följande fråga. Är Zurich, som har accepterat att ta det ansvar som IVAB kan ha, skyldigt – med beaktande av att AB 92 är tillämpliga mellan dels bostadsrättsföreningen och dess medkontrahent NCC, dels NCC och IVAB i egenskap av underentreprenör till NCC – att svara direkt mot If, som har övertagit bostadsrättsföreningens rätt, för krav på ersättning för skada som IVAB genom vårdslöshet förorsakat föreningen i samband med stamreovering i föreningens fastighet?

If har i Högsta domstolen framhållit att bolaget inte åberopar sin kontraktuella rätt mot NCC och NCC:s rätt till regress mot IVAB (s.k. hoppande regress) utan endast ett utomkontraktuellt ansvar grundat på att IVAB vårdslöst orsakat skada på föreningens fastighet.

Byggandets Kontraktskommitté har avgett yttrande.

SKÄL

Huvudregeln i svensk rätt är att en skadelidande, som har en kontraktuell rätt till ersättning från en medkontrahent (det främre ledet), vilken i sin tur har en kontraktuell täckningsfordran eller regressrätt mot en annan part (det bakre ledet), inte kan hoppa över det främre ledet och rikta ett kontraktuellt krav direkt mot det bakre ledet, inte ens inom ramen för båda de kontraktuella kraven (se t.ex. Zackariasson, Direktkrav, 1999). Det blir därför betydelsefullt om den som i en kontraktskedja råkat ut för en person- eller sakskada kan på utomobligatorisk grund vända sig direkt mot ett bakre led som vårdslöst orsakat skadan.

Enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) skall den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada ersätta skadan. Bestämmelsen är som en utgångspunkt alltid tillämplig, alltså även i kontraktsförhållanden, på nämnda slags skador. Undantag görs dock, om annat är föreskrivet eller föranleds av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden (se 1 kap. 1 § skadeståndslagen samt prop. 1972:5 s. 157 f. och 236 f.).

En utomkontraktuell direktkravs rätt finns vid s.k. produktskador, när ett bakre led överlåtit en vara som är behäftad med en säkerhetsbrist till ett främre led och varan därefter överlåts till någon som själv eller vars egendom, dock annan än den köpta varan, blir skadad på grund av säkerhetsbristen. I sådana fall ansvarar det främre ledet inte enligt utfyllande kontraktuella regler, t.ex. köplagen, utan ansvar kan bara grundas på skadeståndslagen eller på en garanti (se 67 § första stycket köplagen, 1990:931). Kravet kan då riktas mot den som varit vårdslös eller lämnat garantin, även om denne är ett bakre led. Om en person eller sådan egendom som till sin typ vanligen är avsedd för enskilt bruk skadas på grund av en säkerhetsbrist i en vara, tillämpas inte konsumentköplagen (1990:923) utan produktansvarslagen (1992:218). Enligt dess 1 och 6 §§ kan den skadelidande rikta sitt krav mot den som i viss ordning anses ansvarig för säkerhetsbristen, även om denne skulle vara ett bakre led, t.ex. tillverkaren eller importören. När skadeståndslagen är tillämplig, och inte den tvingande produktansvarslagen, kan skadeståndslagens regler sättas åt sidan genom avtal mellan den skadelidande och skadevållaren eller något mellanled som avtalar till förmån för skadevållaren.

I rättsfallet NJA 1986 s. 712 har ett utomobligatoriskt krav på grund av uppkommen sakskada ansetts kunna riktas mot ett vårdslöst bakre led, till och med när sakskadan hade drabbat bara den vara som den skadelidande köpt från det främre ledet. Det bakre ledet hade sålt en överlastindikator, som på grund av bristfällig kontroll inte var tillförlitlig. Överlastindikatorn monterades av det främre ledet in i en hamnkran. Kranen välte hos köparen av kranen därför att överlastindikatorn inte fungerade, varvid kranen skadades. I ett sådant fall finns det i allmänhet ansvarsbegränsningar mellan köparen och det främre ledet. Högsta domstolen framhöll att indikatorn utgjort en

väsentlig säkerhetsanordning i kranen och att fel i dess funktion inneburit en betydande risk för både personskada och omfattande sakskada. Med hänsyn härtill fick det bakre ledet som tillverkare av indikatorn anses ansvarigt för försummelse i kontrollen. Det tillades att det, i vart fall på produktansvarets område, inte kunde tillmätas någon betydelse att den eftersatta säkerhetsförpliktelsen inte fanns konkretiserad i någon författningsbestämmelse. – Domen, som är omdiskuterad, bl.a. därför att skador på den köpta varan inte brukar behandlas som produktskador, talar för att även den som lider en skada på en annan sak än den köpta varan borde kunna rikta ett krav mot ett bakre led som vållat skadan, men samtidigt förefaller rätten till ersättning från det bakre ledet kunna vara begränsad till situationer med kvalificerade säkerhetsrisker.

Både före och efter 1986 års rättsfall finns emellertid rättsfall, där den som lidit en sakskada inte fått ersättning på utomobligatorisk grund från ett bakre led, när det förelegat ett kontraktsförhållande till det främre ledet.

I rättsfallet NJA 1949 s. 289 hade paketet inlämnats till postverket för befordran, och postverket hade för transporten anlitat ett rederi. En del av innehållet i paketen förkom, troligen på grund av stöld, och det var möjligt att rederiets personal varit vårdslös. Ägaren fick begränsad ersättning från postverket, som kunde åberopa ansvarsbegränsningar. Han krävde därför ersättning för sin överskjutande skada från rederiet. Högsta domstolen ogillade talan, eftersom skadan uppkommit medan paketen omhänderhades av postverket och i fråga om ersättning för sådan skada gällde vad om postverkets ansvarighet var stadgat samt det inte visats något förhållande som medförde att ytterligare ersättning kunde tillerkännas ägaren.

I rättsfallet NJA 2001 s. 711 hade egendom tillgripits ur bankfack i ett bankvalv. Tillgreppet hade möjliggjorts genom att det av banken anlitate bevakningsföretaget varit grovt vårdslöst. De bestulna fick ersättning ur en försäkring som banken hade och som även omfattade egendom tillhörig tredje man. När försäkringsbolaget förde regresstalan mot bevakningsföretaget uppkom bl.a. frågan om bankfackskunderna hade med framgång kunnat kräva ersättning från bevakningsföretaget för sin förlust på utomobligatorisk grund. Högsta domstolen fastslog – sedan den konstaterat att kunderna inte hade kunnat föra direkttalan (hoppande regress) på kontraktuell grund – att omständigheterna inte heller var sådana att bankfackskunderna skulle ha kunnat göra gällande ett utomkontraktuellt skadeståndsanspråk mot bevakningsföretaget.

Vad gäller frågan, huruvida avtalen mellan föreningen och NCC och mellan NCC och IVAB föranleder att 2 kap. 1 § skadeståndslagen inte skall tillämpas mellan föreningen och IVAB, kan följande antecknas.

I kap. 5 i AB 92 om ansvar regleras inledningsvis ett antal skadesituationer. Därefter finns två bestämmelser av intresse i det nu aktuella målet. Enligt 5:15 är part, bl.a. entreprenören, gentemot motparten (beställaren) ansvarig för åtgärder som med avseende på entreprenaden vidtas eller underlåts av entreprenörer som anlitas av honom. Enligt 5:14 AB 92 är part, bl.a. entreprenören, skyldig att ersätta motparten för skada som inte skall ersättas enligt de tidigare bestämmelserna i kap. 5, om han varit vårdslös eller om skadan beror på fel för vilket entreprenören är ansvarig (även på grund av 5:15). Härunder faller skador på annan beställarens egendom än entreprenaden, ifall egendomen inte tillhandahållits entreprenören. Ansvaret är begränsat till 15 % av kontraktssumman eller det högre försäkringsbelopp

för vilket den ansvarige har försäkringsskydd. För skador på grund av avbrott i industriell produktion eller i betydande kommersiell verksamhet avseende upplåtelse av lokaler föreligger ingen ersättningskyldighet. Vid grov vårdslöshet gäller inte ansvarsbegränsningarna.

Om en underentreprenör vårdslöst orsakar en skada på annan (slut-)beställarens egendom än entreprenaden, kan beställaren således inte alltid få full ersättning för sakskadorna och därav följande allmän förmögenhetsskada från entreprenören. Inte heller kan entreprenören vid en regress mot underentreprenören alltid få full ersättning för vad han utgett till beställaren. En kontraktuellt grundad direkttalan (hoppande regress) förd av beställaren mot underentreprenören – alltså en talan som i princip inte kan få bifall enligt svensk rätt – skulle medföra att underentreprenören hade kunnat utnyttja båda ledens ansvarsbegränsningar och kanske också alla andra invändningar som han hade kunnat åberopa mot entreprenören. Frågan är om beställaren, genom att kräva underentreprenören med stöd av 2 kap. 1 § skadeståndslagen, skall kunna komma förbi ansvarsbegränsningarna i 5:14.

När det som i målet är fråga om en generalentreprenad, hade entreprenören kunnat utföra allt arbete själv. Om han hade valt att göra det, hade beställaren varit bunden av ansvarsbegränsningarna i 5:14 vid inträffade sakskadorna. Ansvarsbegränsningarna gäller till förmån för entreprenören också när denne ansvarar för en underentreprenörs vårdslöshet. Beställaren kan därmed sägas ha accepterat ansvarsbegränsningarna, oavsett om entreprenören utför arbetet själv eller om han gör det genom en underentreprenör. Det ligger dessutom i entreprenörens intresse att hans ansvarsbegränsningar gäller också till förmån för underentreprenörer, eftersom detta typiskt sett sänker det pris som underentreprenörerna begär.

Underentreprenörens ansvarsbegränsningar i förhållande till entreprenören är däremot något som principiellt inte binder beställaren.

En rätt för beställaren att kräva underentreprenören har betydelse främst om entreprenören är insolvent (och tillräckligt försäkringskydd saknas). Måste beställaren hålla sig till entreprenören, riskerar han att få endast en mindre del av sitt krav tillgodosatt vid entreprenörens konkurs, medan det bakre ledet gör en vinst om dess ansvar omfattar bara vad det främre ledet utgett; det främre ledet har här knappast någon täckningsfordran som kan göras gällande redan när det främre ledet fått en skuld mot beställaren (jfr däremot 30 och 56 §§ kommissionslagen samt NJA II 1914 s. 221 och 279), och möjligheten för beställaren att få ersättning för det bakre ledets vinst på beställarens bekostnad är synnerligen oviss i svensk rätt. Vidare kan det betraktas som en nackdel att en avsaknad av en direktkravs rätt ofta leder till två processer, en mellan beställaren och entreprenören och en annan mellan den senare och underentreprenören. Processerna kan dock kumuleras, och skulle det bakre ledet vid ett direktkrav få framföra också invändningar som tillkommer det främre ledet, blir den processuella förenklingen obetydlig eller obefintlig.

I Göta hovrätts dom den 20 december 2001 i mål T 229-01 (Bravida), som åberopats av Zurich, har det, med hänsyn till bestämmelsernas syfte och innehåll i AB 92, ansetts att beställaren även vid sakskador på annat än entreprenaden inte har en alternativ rätt till skadestånd av underentreprenören annat än möjligen när denne orsakat skadan uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet. Denna uppfattning, vari Byggandets Kontraktskommitté har instämt, har också visst stöd i litteraturen (se Hellner, Speciell avtalsrätt II, 2 häftet, 3 uppl. 1996, s. 138, densamme, Linked contracts, i

Essays in honour of Roy Goode, Oxford 1997, s. 167 ff., särskilt s. 184 f., Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt, 7 uppl. 2007, s. 96 samt Karlgren, Produktansvaret, 1971, s. 180 ff.; jfr justitierådet Bengtssons tillägg i NJA 1986 s. 712 och densamme i Svensk Juristtidning 2004 s. 840 f.).

Med reservation för fallet att underentreprenören åsidosatt en särskild säkerhetsförpliktelse, med beställaren som skyddsobjekt, och fallen att underentreprenören handlat uppsåtligt eller grovt vårdslöst, varvid ansvarsbegränsningarna i 5:14 AB 92 inte gäller, leder en sammanvägning av det anförda till slutsatsen, att en hänvisning till AB 92 i ett avtal mellan en beställare och en entreprenör medför att beställaren inte har rätt till ersättning från en underentreprenör på utomobligatorisk grund.

Den hänskjutna frågan skall besvaras i enlighet med det anförda.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Dag Victor, Severin Blomstrand, Torgny Håstad (referent) och Kerstin Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Christer Thornefors